

Kennisproducten omgevingsveiligheid

Een overzicht, april 2021

Vooraf

Achtergrond IOV

De vuurwerkramp in Enschede van 13 mei 2000 is nu ruim 20 jaar geleden. Het heeft destijds geleid tot extra aandacht voor externe veiligheid (EV) en vormde de aanleiding voor de subsidieregeling Programmafinanciering EV-beleid. De opvolger van deze regeling was het programma Impuls Omgevingsveiligheid (IOV). Dit programma heeft van 2015 tot en met 2020 de uitvoering van de wettelijke taken op het gebied van externe veiligheid versterkt én een groot aantal uiteenlopende producten opgeleverd.

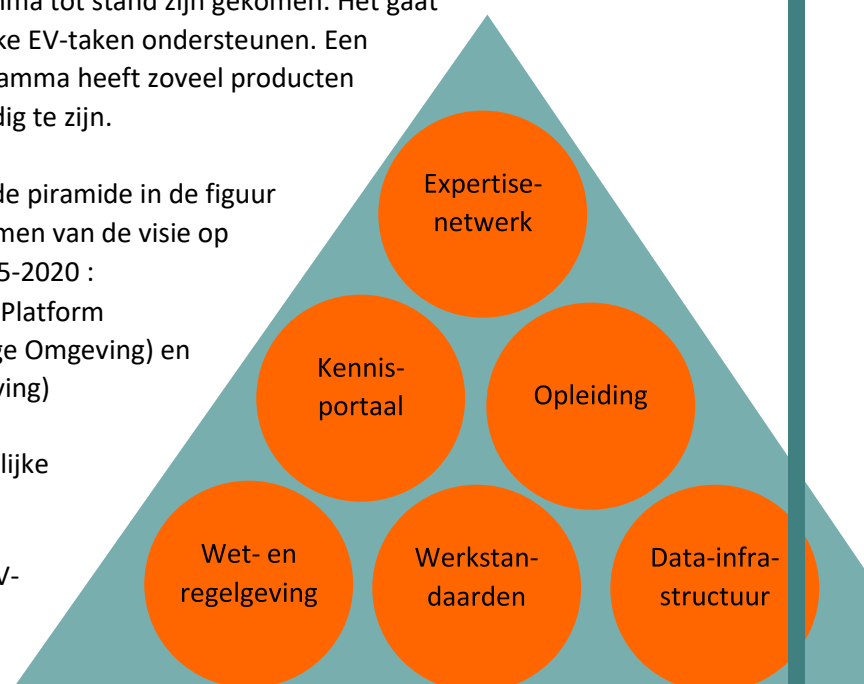
Waarom dit productenoverzicht?

Het laatste jaar van het IOV-programma was 2020. Dit productenoverzicht brengt kennisproducten in beeld die dankzij het derde IOV-deelprogramma tot stand zijn gekomen. Het gaat om producten die de uitvoering van wettelijke EV-taken ondersteunen. Een aantal producten is uitgelicht; het IOV-programma heeft zoveel producten opgeleverd dat het niet mogelijk is om volledig te zijn.

Dit productenoverzicht is opgebouwd zoals de piramide in de figuur hiernaast. Hierin zijn de onderdelen opgenomen van de visie op de kennisinfrastructuur voor de periode 2015-2020 :

1. Expertisenetwerk voor EV (Landelijk Platform Veilige Leefomgeving Ontwerp Veilige Omgeving) en RO (netwerk Ontwerp Veilige Omgeving)
2. Kennisportaal en opleiding
3. Praktijkvoorbeelden vanuit de wettelijke taakuitvoering.

Afgesloten wordt met de toekomst van de EV-kennisinfrastructuur. Kennis moet immers blijven stromen.

Figuur 1 Illustratie uitwerking kennisinfrastructuur EV 2015 – 2020

Hoe was het....

De middelen voor de uitvoering van het IOV-programma werden door het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (IenW) aan de provincies en omgevingsdiensten ter beschikking gesteld. De provincie Zuid-Holland, die de rol van secretaris van het programma had, zorgde ervoor dat ook de veiligheidsregio's via subsidies hun middelen ontvingen. Het Bestuurlijk Omgevingsberaad (BOB), stuurde het programma bij, met input van het directeurenoverleg met IPO, het ministerie van IenW en VNG. Op ambtelijk niveau onderhield de 'werkgroep IOV' nauw contact met alle betrokkenen. Marlouce Biemans was de secretaris van de werkgroep IOV.

Marlouce Biemans was de afgelopen jaren de landelijke coördinator van het IOV-programma, en namens de provincie Zuid-Holland ook de trekker van het derde deelprogramma Kennisinstructuur externe veiligheid. Vanaf 2021 worden de EV-taken natuurlijk gecontinueerd door alle EV-experts in Nederland, in opdracht van hun gemeenten en provincies. "Het is een kleine club mensen maar ze weten zoveel. En het behoud van die kennis en formatie is echt alle aandacht waard. Veiligheid is een basisbehoefte en ik vind het oprecht belangrijk om daar, ook na IOV, serieus mee door te gaan."

.... en hoe wordt het?

Ondertussen wordt externe veiligheid ook omgevingsveiligheid genoemd en is de opvolger van het programma IOV de [Meerjarenagenda Versterking omgevingsveiligheid 2021-2024](#). De uitvoering van de agenda zal worden gestuurd via het directeurenoverleg met IPO, VNG en het ministerie van IenW. Het BOB speelt alleen nog een rol bij escalatie. In het kader van deze meerjarenagenda is de VNG vanaf 2021 de trekker van het vervolg van het onderwerp Kennisinstructuur omgevingsveiligheid (cluster 3).

Landelijk Platform Veilige Leefomgeving

Interview Lilan Weeda, januari 2021

Lilian Weeda, werkzaam bij de Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant (OMWB), is sinds 2015 voorzitter van het [Landelijk Platform Veilige Leefomgeving](#) (LPVL).

Lilian licht de geschiedenis van het ontstaan van het platform toe: "LPVL bestaat al lang. Het platform is in de jaren 80 gestart als IPO werkgroep EV. De vuurwerkramp in Enschede in 2000 heeft ervoor gezorgd dat er wetgeving voor EV kwam. Dat, plus de programmafinanciering, hebben eraan bijgedragen dat de toenmalige werkgroep omgevingsveiligheid, is uitgegroeid tot het huidige platform, nu LPVL genaamd."

Het LPVL bestaat uit EV-experts, afkomstig van provincies, gemeenten, omgevingsdiensten, veiligheidsregio's (BrandweerNL), het RIVM, Rijkswaterstaat en het ministerie van IenW. Lilian vertelt dat het platform de laatste jaren sterk is gegroeid: "In het platform is de vertegenwoordiging vanuit met name gemeenten en de relatie met de VNG de laatste jaren sterker geworden." Als voorzitter zorgt ze dat de juiste zaken worden besproken tijdens de overleggen. Lilian: "De laatste 5 jaar hebben met name de ontwikkelingen vanuit Modernisering Omgevingsveiligheid (MOV) gespeeld; dat stond, en staat nog steeds hoog op onze agenda. Maar nu staat ook bijvoorbeeld de energietransitie op de agenda."

Lilian noemt twee resultaten waar ze als voorzitter van LPVL trots op is: “Als eerste de [notitie EV in de Omgevingswet](#) die het LPVL heeft opgesteld in 2020. Daarnaast ben ik blij dat we een aantal jaren geleden onze naam hebben veranderd in LPVL met een herkenbaar beeldmerk. Het LPVL heeft meer naamsbekendheid gekregen en er wordt goed en actief deelgenomen aan het platform.”

Landelijk
Platform

Veilige Leefomgeving

En dan de toekomst. Hoe ziet LPVL er uit na 2020? Dat is een lastige vraag: “Het LPVL heeft bestaansrecht, zeker gezien het feit dat EV-deskundigen slechts beperkt in aantal zijn. We moeten blijven investeren in het delen van kennis en ervaring op het gebied van EV. Ook moet er geïnvesteerd worden in het opleiden van jonge mensen op het gebied van Omgevings-veiligheid. Hopelijk kunnen wij daar vanuit het LPVL ook in de toekomst een bijdrage aan leveren.”

Ontwerp Veilige Omgeving

[Ontwerp Veilige Omgeving \(OVO\)](#) is een netwerk met ruim 1.000 leden dat ieder jaar verschillende activiteiten organiseert, zoals bestuurdersreizen, ontwerpwedstrijden, masterclasses en ontwerpateliers. Het doel daarbij is om ‘veilig ontwerpen’ hoger op de bestuurlijke agenda te krijgen, en de samenwerking tussen ruimtelijke ontwikkelaars en veiligheidsdeskundigen te verbeteren. Als inspiratiebron is in 2014 het boek [Ontwerpen voor een veilige omgeving](#) uitgebracht. Binnenkort komt er een nieuw boek, waarin recente casussen worden besproken, de ontwerpprincipes worden gemoderniseerd, en wordt stilgestaan bij wat OVO de afgelopen jaren heeft opgeleverd.

Bestuurdersreizen

OVO heeft al acht bestuurdersreizen georganiseerd, zowel in de Randstad, de Achterhoek als onder de rivieren. Bijvoorbeeld in 2019, toen 24 bestuurders naar Utrecht afreisden en een programma volgden met een bezoek aan een brandweerkazerne, een demonstratie van een plasbrand en een ontwerpatelier. [Klik hier voor de aftermovie!](#)

Ontwerpwedstrijden

Ook hebben inmiddels drie ontwerpwedstrijden plaatsgevonden. De laatste in 2020, toen maar liefst 15 teams, goed voor bijna 60 deelnemers, een ontwerp hebben gemaakt voor het plangebied Spoorzone-Amstelveen in de gemeente Dordrecht. Hierbij moesten ze rekening houden met de bestaande gebiedsidentiteit, de gemeentelijke visie (een aangenaam woongebied met halte voor een lightrailverbinding) en maatschappelijke opgaven (externe veiligheid, mobiliteit, geluid en klimaat). De ontwerpwedstrijd is uiteindelijk gewonnen door ontwerpbureau Buro Built. [Klik hier voor de aftermovie](#) en [hier om de prijsuitreiking te zien!](#)

Kennisportaal en kennisuitwisseling

Kennisportaal Relevant.nl

Het kennisportaal www.relevant.nl is een platform waar voorbeelden vanuit de praktijk gedeeld worden. Relevant.nl heeft als primaire doelgroep de EV-specialisten van overheden, adviesbureaus en het bedrijfsleven. Daarin is deze site uniek. De mogelijkheid om praktijkkennis te delen via een platform zal blijven bestaan. Over de wijze waarop wordt besloten als de visie op de kennisinfrastructuur is afgerond.

Vraagbaak externe veiligheid

Om ervoor te zorgen dat adviseurs bij provincies, gemeenten en omgevingsdiensten hulp krijgen bij specifieke inhoudelijke vragen over externe veiligheid, is in 2016 de [Vraagbaak Externe Veiligheid](#) opgericht. De coördinator van de vraagbaak koppelt de vragen aan een EV-specialist van het LPVL. Het antwoord wordt doorgestuurd naar de vragensteller. Iedere EV-specialist heeft zo zijn eigen expertise, zoals wetgeving, BRZO, Modernisering Omgevingsveiligheid, Omgevingswet etc. Sinds 1 januari 2021 is Inge de Vries, werkzaam bij de VNG, landelijk coördinator van de vraagbaak. Voorheen voerde zij deze taak al uit vanuit haar functie bij de FUMO (Omgevingsdienst Fryslân).

De vragen en antwoorden zijn samengevat in een FAQ-lijst en te vinden op Relevant.nl. NB De antwoorden betreffen momentopnames, en kunnen zijn ingehaald door nieuwe ontwikkelingen en inzichten.

Signaleringskaart EV, Populatieservice en service KGL

Eén van de uitgangspunten van de Omgevingswet is dat overheden bij het maken van plannen zo vroeg mogelijk in het planproces het onderwerp veiligheid meenemen. Zo kunnen zij een brand, ramp of crisis voorkomen of de gevolgen ervan beperken. EV heeft daarom een belangrijke plaats in de omgevingsvisie en in het omgevingsplan. Voor digitale ondersteuning van de wettelijke taakuitvoering van EV door gemeenten, provincies en Rijk zijn in de IOV drie informatieproducten ontwikkeld:

- de [Populatieservice](#)
- de Dataservice Kwetsbare Gebouwen en Locaties (KGL), die te bereiken is via de
- de [Signaleringskaart Externe Veiligheid](#) (EV).

De producten zijn primair ontwikkeld voor EV-specialisten van omgevingsdiensten en zijn ook door andere adviseurs van de bevoegd gezagen te gebruiken. De informatieproducten worden vanaf 2020 verder ontwikkeld door het Interprovinciaal Overleg (IPO).

Bijhouden van kennis en kunde: de kennistafels

In kennistafels worden met overheden én het bedrijfsleven vragen en problemen besproken die zich in de praktijk voordoen. Er zijn kennistafels over de volgende onderwerpen: [transport van gevaarlijke stoffen](#), [RRGS/REV](#), [veilige energietransitie](#), [veiligheid windenergie](#), en [aandachtsgebieden omgevingsveiligheid](#).

Het Landelijk congres Relevant

Vanaf 2006 is jaarlijks het [landelijke congres Relevant](#) georganiseerd. Dit congres is uitgegroeid tot hét congres voor iedereen die werkzaam is op het gebied van externe veiligheid.

In 2020 stond het congres in het teken van het thema 'Gezond en Veilig'. Er waren meer dan 250 deelnemers aan de online sessies, vanuit gemeenten, provincies, veiligheidsregio's, bedrijfsleven en adviesbureaus. In het plenaire programma op 8 december gingen GGD-arts Rik van de Weerd, Erik van der Schans, directeur duurzaamheid bij het havenbedrijf Rotterdam, en Nils Rosmuller, lector Energie- en transportveiligheid met elkaar in gesprek over hun visie op een gezonde en veilige leefomgeving. Wat kunnen hun organisaties daaraan bijdragen, en welke dilemma's komen zij tegen? Vervolgens ging Nils Rosmuller in gesprek met Evelien Babbé (VNG), Ad Nederlof (IPO), Ingeborg Absil (Ministerie van IenW) en Manon Bloemer (VNCI) over de toekomst van Externe Veiligheid in Nederland. Hoe zien zij de relatie met de integrale benadering van de Omgevingswet? Hoe ligt de relatie tussen het rijk als stelselverantwoordelijke en decentrale overheden die verantwoordelijk zijn voor de uitvoering? Naast het plenaire programma, was er een breed scala aan deelsessies, verdeeld over acht dagen. Deelnemers konden zoveel sessies volgen als ze wilden.

Vanaf 2021 zorgen de VNG en de VVM voor de continuering van het congres.

Impressiefoto Relevantcongres 2019

Opleiding

Vanuit IOV zijn bijscholing en workshops ontwikkeld en gegeven aan zo'n 1.400 deelnemers: EV-experts, vergunningverleners en RO-adviseurs. Vanaf 2021 zijn onderstaande bijscholing ondergebracht bij de VNG. De bijscholing wordt gegeven door een ervaren docententeam met docenten van Royal HaskoningDHV, Oostkracht 10, Het Instituut Fysieke Veiligheid (IFV), Antea Group en GITP. Vanaf nu kun je je inschrijven voor onderstaande bijscholing via [VNG Connect](#).

Bijscholing omgevingsveiligheid voor ruimtelijke planmakers: Woningbouw realiseren in de buurt van risicobronnen: wat regel je waar?

Doel van de bijscholing is inzicht krijgen in hoe het thema omgevingsveiligheid straks een (grotere) rol speelt bij ruimtelijke ontwikkelingen. Wat is het wettelijk kader? Wat kun je regelen in het omgevingsplan? Aan de hand van een casus met een woningbouwopgave in de omgeving van bijvoorbeeld een transportroute gevaarlijke stoffen wordt de theorie toegelicht. De bijscholing is bedoeld voor ruimtelijke planmakers bij kleine, middelgrote en grote gemeenten, hun ketenpartners, zoals provincies, omgevingsdiensten, veiligheidsregio's, en GGD's, en adviesbureaus.

Om het proces van ruimtelijk ordenen met omgevingsveiligheid onder de Omgevingswet te illustreren, is een [stappenplan Ruimtelijke ordenen met veiligheid](#) met aandachtspunten en tips gemaakt.

Bijscholing omgevingsveiligheid in de vergunningverlening: Er komt een aanvraag voor een milieubelastende activiteit. Wat nu?

Tijdens deze bijscholing wordt het proces gevolgd vanaf het moment dat een aanvraag voor een omgevingsvergunning voor een milieubelastende activiteit binnenkomt. Welke aandachtsgebieden zijn van toepassing? Hoe vindt de toetsing aan het omgevingsplan plaats? De bijscholing is bedoeld voor iedereen die een rol heeft in het vergunningverleningsproces: vergunningverleners en adviseurs vanuit omgevingsdiensten, veiligheidsregio's en GGD-en.

Enkele ervaringen van deelnemers:

"Duidelijke uitleg met concrete verwijzingen naar wetsartikelen."

"Er wordt met praktijkvoorbeelden gewerkt die herkenbaar zijn. Het motiveert."

"De opdrachten zijn goed middel om gericht te zoeken. Dat leert het snelst en was prettig."

De docenten hebben een [stroomschema](#) ontwikkeld voor de aanvraag voor een milieubelastende activiteit met gevaarlijke stoffen, onderdeel EV.

Workshop leren werken met de Omgevingswet

De Omgevingswet vraagt aan de bevoegd gezagen, en dus ook aan hun adviseurs, een integrale afweging van de verschillende belangen op het gebied van de fysieke leefomgeving. Adviseurs moeten meer dan nu processen regisseren en faciliteren. Dit vraagt om andere competenties, zoals samenwerken en onderhandelen. Het doel van de workshop is om te leren en te ervaren welke competenties je nodig hebt voor het uitvoeren van je taken onder de Omgevingswet. De workshop is bedoeld voor provincies, gemeenten en hun uitvoeringsdiensten.

Films

Om in een korte tijd in het complexe onderwerp van omgevingsveiligheid te komen, zijn voor de deelnemers aan de bijscholingen de volgende filmpjes gemaakt:

[Film 1: Aandachtsgebieden omgevingsveiligheid](#)

[Film 2: Voorschriftgebieden omgevingsveiligheid](#)

[Film 3: Omgevingsveiligheid en vergunningverlening](#)

FAQ

Vragen die tijdens de IOV-bijscholingen naar voren zijn gekomen, zijn beantwoord door juristen van het ministerie IenW, en weergegeven op [Relevant.nl](#). NB De antwoorden betreffen momentopnames, en kunnen zijn ingehaald door nieuwe ontwikkelingen en inzichten.

Praktijkvoorbeelden

Sinds de invoering van het programma IOV heeft Brandweer Nederland met haar partners gewerkt aan landelijke projecten. Enkele highlights worden hier toegelicht.

Kernwaarden veiligheidsregio's

Veiligheidsregio's adviseren in alle stadia van ruimtelijke processen. Advisering gebeurt vanuit een visie op een veilige en gezonde fysieke leefomgeving. Die visie is vertaald in doelen en kernwaarden [[Inbreng veiligheidsregio's in omgevingsvisies Kernwaarden](#), 2018]. Veiligheidsregio's gebruiken dit document in de gesprekken over omgevingsveiligheid met gemeenten, provincies en het rijk.

Kernwaarden Veiligheidsregio's	
Wettelijk kader (missie)	Het voorkomen, beperken en bestrijden van branden, rampen en crises.
Visie	Een duurzame veilige fysieke leefomgeving
Doelen (waarden)	Veilige bouwwerken en omgeving Een zelfredzame en samenredzame samenleving Beschermen van (zeer) kwetsbare groepen Effectieve hulpverlening Continuïteit van de samenleving (waaronder zorgcontinuïteit en vitale infrastructuur)
Kernwaarden (waardes)	1) De kwaliteit van de leefomgeving wordt bepaald door (fysieke) veiligheid 2) Samen werken aan een veilige fysieke leefomgeving 3) De leefomgeving wordt mede vormgegeven volgens de ontwerpprincipes van veiligheid: - Voorkomen of beperking van risico's vergroot de veiligheid - Afstand tot de risico's wordt vergroot - Bouwwerken en omgeving bieden bescherming - Bouwwerken en gebieden zijn snel en veilig te verlaten - De omgeving maakt snel en effectief optreden van de hulpdiensten mogelijk - Mensen krijgen bij crises passende medische verzorging 4) Mensen zijn bekend met risico's en weten hoe te handelen.

Informatiebladen

Voor de veiligheidsregio's zijn informatiebladen ontwikkeld, die breder te gebruiken zijn, over: [circulaire economie](#), [energietransitie](#), [leefbaarheid](#) en [mobiliteit](#).

Deze bladen met kennis over (nieuwe) risico's en processen bieden handvatten om veiligheidsoverwegingen mee te geven aan het bevoegd gezag. De bladen bieden geen vastomlijnde antwoorden op de vraag of bepaalde ontwikkelingen veilig (genoeg) of wenselijk (genoeg) zijn, deze vragen moeten door betrokken bevoegde gezagen, veiligheidsregio's en andere partners per ontwikkeling worden beoordeeld.

Handreiking Bouwstenen fysieke veiligheid

De landelijke handreiking "[Bouwstenen fysieke veiligheid voor het omgevingsplan](#)" is ontwikkeld door de drie Noordelijke veiligheidsregio's (Groningen, Fryslân en Drenthe). De handreiking geeft adviseurs van veiligheidsregio's inspiratie voor het overleg met gemeenten over regels voor fysieke veiligheid, of afspraken daarover, in het omgevingsplan. Het document voorziet in standaard-planregels die in te zetten zijn bij de ontwikkeling van omgevingsplannen, en zijn af te stemmen op het ambitieniveau van de desbetreffende gemeente.

Handleiding mensen op buitenlocaties

De Omgevingswet biedt met de aandachtsgebieden een benadering waarmee de veiligheid voor mensen in gebouwen (mensen binnen dus) bij grote incidenten met gevaarlijke stoffen zoveel mogelijk wordt gewaarborgd. Zo'n landelijk afwegingskader voor mensen op buitenlocaties (mensen buiten) ontbreekt. Dit was de aanleiding voor de ontwikkeling van ontwikkeling van de [Handleiding Omgevingsveiligheid Mensen op Buitenlocaties](#) (2019). Met behulp van deze handleiding kunnen vooraf, in een omgevingsvisie, omgevingsplan en/of omgevingsvergunning, kaders gesteld worden waarbinnen veiligheidsafwegingen voor mensen op buitenlocaties gemaakt kunnen worden.

Toekomst kennisinfrastructuur

De huidige kennisinfrastructuur externe veiligheid is tot stand gekomen en gefinancierd vanuit het programma IOV. In het licht van de veranderingen – de komst van de Omgevingswet, maatschappelijke ontwikkelingen, de beëindiging van het landelijk programma IOV vanaf 2021 - deed de vraag zich voor hoe de kennisinfrastructuur Omgevingsveiligheid voor de toekomst het beste geregeld kan worden. In 2020 is een start gemaakt met het opstellen van een visie voor het oprichten van een nieuwe kennisinfrastructuur. Eerst onder supervisie van de Provincie Zuid-Holland en vanaf 1 januari 2021 onder de VNG. Op 15 oktober 2020 is [de conceptvisie Kennisinfrastructuur Omgevingsveiligheid](#) vastgesteld. Voorgesteld wordt te werken met zogenaamde schakelpunten, en aan te sluiten bij het Veluweberaad.

Veluweberaad – samenwerking overheden

Overheden en kennisinstellingen werken in het Veluweberaad samen aan kennisdeling over de fysieke leefomgeving. Veel kennis van nationale kennisinstellingen komt onvoldoende terecht bij regionale overheden. En andersom geldt hetzelfde: regionale kennis bereikt ook niet altijd de nationale kennisinstellingen. Het Veluweberaad werkt daarom aan een verbeterde kennisinfrastructuur. Daarvoor worden zogenaamde regionale ‘schakelpunten’ ingericht, met kennismakelaars. Die kennismakelaars moeten ervoor zorgen dat kennis wordt ontwikkeld en voor iedereen vindbaar, toegankelijk en beschikbaar is. Deze kennisinfrastructuur bouwt voort op bestaande netwerken en websites, helpdesks, data- en kennisbanken.

In 2021 krijgt de visie verder vorm. De uitwerking moet de vraag beantwoorden hoe toekomstige kennisinfrastructuur Omgevingsveiligheid er in de toekomst uit zal zien, en hoe we kennis meer kunnen laten stromen.

Ik ben benieuwd wat de toekomst ons zal brengen!

Inge de Vries, coördinator cluster 3 Kennisinfrastructuur Meerjarenprogramma Omgevingsveiligheid 2021-2024, VNG

